

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора наук з державного управління, професора
Купрійчука Василя Михайловича
на дисертацію Худика Дмитра Івановича на тему:
«Управління соціально-культурним розвитком територіальної громади
в процесі реалізації гуманітарної політики»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування

1. Актуальності теми дисертації

В умовах трансформаційних змін, які охопили українське суспільство на початку ХХІ століття, питання соціально-культурного розвитку територіальних громад постають як одне з ключових у реаліях державного управління та місцевого самоврядування. Реалізація гуманітарної політики, що спрямована на формування гармонійного, відповідального та проактивного громадянського суспільства, неможлива без ефективного управління соціально-культурним розвитком. Важливість цього питання зумовлена як об'єктивними зовнішніми викликами, зокрема глобалізаційними процесами, євроінтеграційними прагненнями та безпековими загрозами, так і внутрішніми факторами — децентралізацією влади, реформуванням освіти, культури, соціальної сфери.

Соціально-культурний розвиток територіальної громади — це комплексний процес удосконалення якості життя населення, формування культурної ідентичності, громадянської активності та соціальної згуртованості на основі збереження, розвитку та впровадження традицій, звичаїв, цінностей, інновацій та соціально-культурних практик. Сучасна громада стоїть перед викликом не лише збереження своєї унікальності, а й адаптації до нових реалій, що потребує ефективного управління цими процесами.

Управління соціально-культурним розвитком територіальних громад є запорукою стійкого, різнобічного, сучасного та інклюзивного розвитку суспільства. Це процес, що вимагає постійної адаптації до нових викликів, відкритості до інновацій та співпраці між усіма стейкхолдерами. Без належної уваги до цього питання неможливо забезпечити якість життя, конкурентоспроможність та згуртованість громад, зміцнити національну ідентичність й реалізувати потенціал української гуманітарної політики.

Актуальність теми визначається як сучасними суспільними трансформаціями, так і стратегічними цілями держави щодо розвитку людського капіталу, формування громадянської ідентичності та впровадження цінностей демократії. Від ефективності управління соціально-культурним розвитком, особливо в умовах російської агресії, залежить, чи зможе громада не лише зберегти свою унікальність, а й стати активним учасником глобальних процесів, гідно відповідаючи на виклики сьогодення.

Робота виконана в межах науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету, зокрема «Механізм активізації бізнес-середовища як суб'єкта трансформації міст України на засадах сталого розвитку та впровадження смарт-технологій» (державний реєстраційний номер 0119U101365); «Розроблення програми підвищення ефективності управління розвитком територіальної громади в умовах сучасних загроз» (державний реєстраційний номер 0122U200784); «Розробка Проекту Стратегії розвитку Збаразької територіальної громади (інформаційно-аналітичний матеріал» (державний реєстраційний номер 0122U200784); «Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування» (державний реєстраційний номер 0118U003181); «Менеджмент та публічне управління в умовах трансформації» (державний реєстраційний номер 0123U103562). У цих темах дисертантом розроблялися питання, пов'язані з управлінням соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики. Автор особисто здійснював збір первинного матеріалу, його аналіз та впровадження елементів дослідження на практиці.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у цій дисертації, базуються на ретельному аналізі сучасних теорій та практик місцевого самоврядування в системі публічного управління. Комплексний підхід до дослідження, що включає як теоретичні, так і практичні аспекти, забезпечує високий рівень обґрунтованості наукових положень.

Методологічною основою дисертаційного дослідження слугували фундаментальні положення науки державного управління та загальнонаукові принципи аналізу суспільних явищ і процесів, а також праці провідних науковців. Дослідження базувалося на таких методах: діалектичному, логічному, системному аналізі, абстрактно-логічному, (для формулювання висновків дослідження); порівняльний аналіз (для співставлення ефективності управління соціально-культурним розвитком вітчизняних та зарубіжних територіальних громад); статистичні (для визначення

ефективності використання елементів соціально-культурного потенціалу громади); експертні (для дослідження практичного досвіду управління соціально-культурним розвитком територіальної громади).

Емпіричну та фактологічну основу дослідження складають нормативно-правові документи, у тому числі міжнародні, матеріали вітчизняної та зарубіжної практики управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики тощо.

Достовірність наукових висновків підкріплюється широкою емпіричною базою. Зокрема, дисертація включає аналіз світового досвіду управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики. Ці дані дозволяють зробити обґрунтовані висновки та надати практичні рекомендації. Аналізуючи успіхи та недоліки різних моделей управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики, дисертація пропонує адаптовані до українських реалій рішення, які можуть бути впроваджені для місцевого самоврядування України.

Академічна доброчесність дотримана на всіх етапах дослідження. Це включає етичний збір і обробку даних, чесне представлення результатів та коректне цитування джерел. Усі використані матеріали ретельно перевірені на предмет автентичності та релевантності, що підвищує наукову цінність роботи.

Повнота висвітлення теми гарантується системним підходом до розгляду проблеми. Дисертація охоплює історичний розвиток та аналіз сучасного стану управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння теми та дозволив розробити адаптивну модель управління соціально-культурним розвитком територіальної громади, що функціонуватиме адекватно сучасним викликам та демонструватиме запровадження якісно нових організаційних, правових та інших заходів.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у цій дисертації, мають високий ступінь обґрунтованості та достовірності. Вони базуються на широкому спектрі джерел, сучасних методах дослідження та відповідають вимогам академічної доброчесності.

3. Наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-

прикладних рекомендацій щодо напрямів розвитку управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

1) обґрунтовано теоретичні засади концепції ієрархічності управління соціально-культурним розвитком територіальної громади, що на відміну від традиційного підходу до забезпечення їх соціально-культурного розвитку визначає, що соціально-культурний розвиток є об'єктом синергійного управлінського впливу з боку різних інститутів публічного управління;

удосконалено:

2) розуміння сутності соціально-культурного розвитку територіальної громади як об'єкта управлінського впливу, зокрема визначено, що територіальна громада виступає багатограним об'єктом соціально-культурного розвитку, який є ключовим елементом у процесі формування гармонійного суспільства;

3) комплексний підхід до реалізації гуманітарної політики, зокрема визначено, що гуманітарна політика – це сфера діяльності, яка відіграє ключову роль у реагуванні на гуманітарні кризи, захисті прав людини та наданні допомоги нужденним. Її організація вимагає чіткої інституційної основи та відповідного підходу до ієрархічності процесу її формування та реалізації;

4) структурування соціально-культурного розвитку територіальної громади на основі поєднання культурної ідентичності та соціальної згуртованості;

дістали подальшого розвитку:

5) формування механізму управління соціально-культурним розвитком територіальної громади, що передбачає: розробку стратегій соціально-культурного розвитку, що враховують сучасні виклики; залучення мешканців до процесу прийняття рішень; стимулювання громадської активності через соціально-культурні проекти та ініціативи; підтримку партнерства із культурними, освітніми та бізнесовими інституціями;

6) індикатори впливу соціально-культурного розвитку територіальної громади на її комплексний розвиток, зокрема підвищення якості життя, формування соціального капіталу, культурні інновації;

7) способи підвищення ефективності управлінської діяльності органів місцевого самоврядування в процесі забезпечення соціально-культурного розвитку громад, зокрема встановлено, що органи місцевого самоврядування

відіграють ключову роль у соціально-культурному розвитку громад, дбаючи про задоволення місцевих потреб та реалізацію ініціатив, що інтегрують місцеві громади.

Наукова новизна свідчить про спроможність Худика Д.І. здійснювати глибокі наукові дослідження та високу обізнаність в колі питань проведеного дослідження. Отже, основні наукові положення, результати і висновки дисертаційної роботи Худика Д.І. мають істотну новизну, достатню ступінь обґрунтованості та достовірності.

4. Аналіз структури та змісту дисертації

Дисертаційна робота є цілісною, завершеною науковою працею, що відповідає встановленим вимогам щодо структури та змісту дисертаційного дослідження. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, кожен з яких включає по три параграфи, висновків, списку використаних джерел, серед яких значна кількість наукових праць та нормативно-правових актів за темою дослідження (усього 464 найменування, у т. ч. 245 іноземних), а також додатків.

У першому розділі визначено, що процес управління соціально-культурним розвитком територіальної громади – це процес планування, організації, координації та контролю заходів, спрямованих на захист, просування та розвиток культури на території громади. Це охоплює широкий спектр діяльності, від охорони культурної спадщини до підтримки місцевих митців та культурних організацій. Ефективне управління культурним розвитком громади сприяє зміцненню місцевої ідентичності, поліпшенню якості життя мешканців та підвищенню туристичної привабливості. Встановлено, що ключовими елементами управління соціально-культурним розвитком громади є: охорона культурної спадщини, підтримка місцевих митців, розвиток установ культури, організація культурних заходів, сприяння впровадження освіти у сфері культури, промоція культури, співпраця органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, міжмуніципальне співробітництво територіальних громад у сфері забезпечення соціально-культурного розвитку, залучення зовнішніх ресурсів для забезпечення розвитку культурної сфери.

У другому розділі автор здійснює ідентифікацію тенденцій та чинників соціально-культурного розвитку громади в процесі реалізації гуманітарної політики. Визначено, що соціально-культурний розвиток громади є складним і багатовимірним процесом, який формується під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників. Обґрунтовано, що розуміння цих тенденцій та чинників дозволяє ефективно планувати заходи, що сприяють розвитку

місцевих громад, зміцнюючи їхню ідентичність, активність та інтеграцію. Встановлено, що активність місцевої громади є ключовим фактором розвитку громади. Ініціативи мешканців, такі як організація культурних заходів, фестивалів чи освітніх проектів, мають позитивний вплив на соціальну інтеграцію та зміцнення місцевої ідентичності. Діяльність місцевих інституцій, таких як будинки культури, бібліотеки, школи чи неурядові організації, має фундаментальне значення для соціально-культурного розвитку.

У третьому розділі автором аргументовано систему технологій, які треба застосовувати для забезпечення управління соціально-культурними розвитком територіальної громади. Аргументовано, що ефективне управління соціально-культурним розвитком територіальної громади вимагає залучення багатьох суб'єктів, зокрема органів місцевого самоврядування, установ культури, громадських організацій, місцевих митців та мешканців. Підкреслено, що заходи з забезпечення соціально-культурного розвитку громади мають плануватися та реалізовуватися систематично, з урахуванням потреб та очікувань місцевої громади. Обґрунтовано, що одним із викликів, що стоять перед громадою, є збереження місцевих традицій та культурної спадщини при одночасному відкритті до сучасності. Це вимагає гармонійного поєднання заходів щодо захисту культурної ідентичності з інноваційними ініціативами. Важливим аспектом розвитку є активізація різних соціальних груп, включаючи молодь, людей похилого віку та осіб з обмеженою мобільністю. Створення програм та ініціатив, адаптованих до їхніх потреб, сприяє побудові інклюзивного суспільства. Розвиток громади вимагає гнучкості та здатності адаптуватися до динамічних змін потреб мешканців. Моніторинг цих потреб та врахування їх у запланованих проектах є ключовим для успіху.

У висновках підсумовуються основні результати дослідження.

Дисертація має високий рівень наукової новизни, оскільки висвітлює питання, які є важливими для управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики.

5. Теоретична та практична цінність одержаних результатів дисертаційного дослідження

Дисертаційне дослідження є важливим для розвитку теоретичних, організаційно-методичних положень управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики. Висновки, пропозиції і рекомендації, що містяться у дисертації, мають теоретичне і практичне значення, що підтверджується обґрунтованими

висновками та рекомендаціями дисертанта, а також практичною реалізацією результатів дослідження.

Результати дослідження, висновки та рекомендації, що зазначені в дисертації, схвалені та застосовані у практичній діяльності, що підтверджено відповідними довідками про впровадження, виданими управлінням стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (довідка № 47/2 від 2 червня 2025 р.), Великоберезовицькою селищною радою (довідка № 187 від 4 квітня 2025 р.), Скориківською сільською радою (довідка № 70 від 20 травня 2025 р.), Тернопільським обласним методичним центром народної творчості Тернопільської обласної ради (довідка № 95 від 3 червня 2025 р.);

6. Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації

За результатами дослідження автором опубліковано 23 наукових праць загальним обсягом 5,27 ум.-друк. арк., із них 1 статтю в міжнародному виданні, яке індексується в Web of Science, 1 статтю в міжнародному виданні, яке індексується в наукометричних базах даних, 2 одноосібні статті у наукових фахових виданнях категорії «Б» та 9 публікацій за матеріалами конференцій.

Опубліковані матеріали повністю відображають зміст дисертаційної роботи, основні положення та наукову новизну дисертаційної роботи, відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації) в дисертації Худика Д.І. та наукових працях, у яких висвітлені його основні наукові результати не виявлено.

Дисертаційна робота Худика Д.І. відповідає встановленим вимогам до підготовки та оформлення наукових досліджень, визначеним відповідними нормативними актами, зокрема Порядком підготовки здобувачів вищої освіти та Порядком присудження ступеня доктора філософії. Оформлення роботи відповідає вимогам, установленим Міністерством освіти і науки України, що підтверджується правильним оформленням структури та змісту дослідження.

8. Дискусійні питання та зауваження до дисертаційної роботи

Поряд з позитивною оцінкою дисертаційної роботи, можна відзначити, що деякі твердження є дискусійними або потребують доопрацювання:

1. На с. 34 автор зазначає, що «інститути соціокультурного розвитку, як об'єкти управлінського впливу, розвиваються під впливом не тільки внутрішніх економічних чи політичних чинників, а й глобальних процесів». Однак дещо мало уваги здобувач приділяє аналізу глобальних чинників, які впливають на соціально-культурний розвиток різних соціально-економічних систем, зокрема територіальних громад.
2. У роботі автор неодноразово наголошує на важливій ролі громадян, громадянського суспільства та його інституцій в процесі управління соціально-культурним розвитком територіальної громади. Робота набула б більшого науково-практичного значення, якби у ній були проаналізовані механізми громадської участі у відповідних процесах, їхня ефективність тощо.
3. В розділі 2 дисертант зазначає, що ресурсний потенціал соціально-культурного розвитку територіальних громад є фундаментальною складовою сучасної децентралізаційної політики в Україні. Від ефективності його використання залежить якість життя населення, конкурентоспроможність громад та сталий розвиток території загалом. Однак, в цьому контексті варто було б запропонувати уніфіковану систему індикаторів, що дозволило б об'єктивно та комплексно оцінити ресурсний потенціал громади із соціально-культурного погляду. Оскільки відсутність такої системи ускладнює зіставлення різних громад і обмежує можливість визначення найкращих практик.
4. Потребує додаткової аргументації позиція автора, що «у контексті повоєнної відбудови особливої актуальності набуває розвиток партнерства між університетами та місцевими громадами, що дозволяє комплексно вирішувати завдання відновлення інфраструктури, соціальної інтеграції та формування людського капіталу через освітні програми та передачу знань» (с.130). Зокрема варто було б визначити практичний механізм реалізації такого партнерства.
5. Не можемо погодитися з пропозицією автора, що «доцільним є розроблення на рівні кожної територіальної громади власних концепцій гуманітарної політики, що ґрунтуватимуться на принципах інклюзивності, ситуаційної гнучкості та стійкості розвитку» (с. 160), оскільки вважаємо, що соціально-культурний розвиток територіальних громад має відбуватися в рамках єдиної державної гуманітарної політики, що відповідатиме принципу єдності інституційних засад публічного управління.

Разом з тим, слід відзначити, що вказані зауваження не знижують загальної наукової і практичної цінності дисертаційної роботи Худика Дмитра Івановича.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота Худика Дмитра Івановича на тему: «Управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики» є завершеним самостійним науковим дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати в сфері управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Худик Дмитро Іванович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

професор кафедри права та публічного управління

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

доктор наук з державного управління,

професор

Василь КУПРІЙЧУК

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів Житомирського
державного університету
імені Івана ФРАНКА

Мероук